

Megrázó, méltó mementó

Motil László (1933–) több mint egy évtizednél is hosszabb helytörténeti kutatásainak legújabb gyümölcse a *Tardos helytörténeti füzetek* immár 8. darabja a falu történetjének legmegrázóbb korszakát, a XX. század két világháborús Tardoshoz kapcsolható eseményeit, megmaradt dokumentumok alapján mutatja be. Miként a sorozat korábbi darabjainak jó része a *Tardos hősei és áldozatai a két világháborúban* című kötet is társszerzővel íródott. *Bártfai Ilona* történelemtanár, történész a legnagyobb értékét a könyvnek abban látja, hogy kollektív munka, együttműködés során gyűlte a fotók, tábori lapok, visszaemlékezések. E közös munka, anyaggyűjtés során és a megírás, szerkesztés értő közreműködésével szinte a 24. órában sikerült emléket állítani azoknak az embereknek, akik a falu vérzivataros fél évszázadában éltek, s akaraton kívül jutott neki osztályrészül a mostoha sors és a ma már elképzelhetetlen szenvedések sora. Mint cseppben a tenger, a falu akkori lakóinak és fegyverfogható férfainak sorsa, egyéni és csoportos kálváriája tükrözi a magyar érzésvilágot, sőt valamelyest az európai történelem egy szeletének is lenyomata „kicsiben”. Ezt persze csak idézőjelek között szabad leírni, mert mint a könyvből kiderül: az emberi sorsok, tragédiák előtti tisztelgés, méltó megemlékezés a mérhetetlen szenvedésről emberi kötelesség, – és bizony a nagy és nemes dolgok közé tartozik.

A kötet három része tagozódik. Az első fejezet az I. világháborút megjárt 450 tardosi közül a templom falán látható emléktáblára 1929-ben helyi márványba vésett 61 halottnak kíván emléket állítani. Sajnos a múltó idő miatt „kevés az esély arra, hogy... az emléktáblára vésett neveiken túl, háborús sorsukat a személyes életúttal bővítve könyvben is örízze a falu.” Ez hét személy esetében sikerült csak, ilyen részletességgel, viszont-valamennyiük nevét közlik. Fotók, térképek, régi dokumentumok másolatainak egybeszerkesztésével, olvashatóssá tételével idézik a kort, az eseményeket és az ezek sodrában küzdő tardosiakat. Méltó emléket állítva nekik.

A második fejezet hozzánk közelebb eső kort, a második világháborút idézi még fellelhető helyi dokumentumainak segítségével „Trianon gyermekeinek”, – a reviziónak és a nagyhatalmak vetélkedése áldozatául esetteknek állít emléket. A tardosi II. világháborús emlékmű gondolata 1987-ben merült fel, a megyében elsők között készült el 1991-ben. Helyi művészek munkája, helyi vörösmárványból. És itt e fejezet helyi gyűjtő és helyhez kötődő történész tollából íródott. A székesfehérvári 3. Honvéd gyalogezred tata-tóvárosi zászlóaljában és a komáromi 22. gyalogezrednél szolgált és a keleti fronton „valahol Oroszországban...” vesztette életét a tardosi katonák többsége. Személyek, hadszínterek, magyarító történelmi tények, személyes emlékek: kézzel írt sorok, aggodás az otthoniakért, a bajtársakért, – a soha vissza nem tértek utolsó életjelei. 160 név és életrajz, melyek végén ott áll: elűnt, elesett, fogságban halt meg, a háború végnapjaiban magyar földön vesztette életét. Halottá nyilvánítási jegyzőkönyvek, temetések képei...

Megrendítők e sorok, képek, ha lehet, még megindítóbb a kötet harmadik fejezete. „Gyermekeink – leventéink – a tűzvonalban” című rész. Külföldre hurcolt gyermek „katonák” megpróbáltatásai, visszaemlékezései. Izgalom, örömmel, szenvedések, Emberi tragédiák, civil áldozatok, a malomvölgyi gyermekáldozatok (1951); nagyapák, apák és nagybátyák nélkül felnőtt nemzedék, csonka családok, özvegyek, árvák...

Mindezt felmutatja a *Tardos hősei és áldozatai a két világháborúban* című kötet, érezhető a kor légköre, kirajzolódik belőle a lényeg: két ilyen sok hosszú időn át érezteti hatását a népben, nemzedékekben, kis és nagyobb közösségekben, s ezáltal a történelem tovább marad eleven, mint más szerencsésebb országokban.

„Ez egy valós, szívhez szóló könyv, melyben mindnyájan benne vagyunk rokonaink s az ő sorsuk által.”

(Bártfai Ilona – Motil László: *Tardos hősei és áldozatai a két világháborúban*. Tardos helytörténeti füzetek 8. Faluvédő Egyesület. Tardos, 2010. 138 p., ill.)

Horváth Géza

Honismereti Bibliográfia

Sarány István: Erdélyi Fioretti. Ferencesek kényeszerlakhelyén. Pallas-Akadémia. Csíkszereda 2010.

Sárvár fejlődése a rendszerváltozástól napjainkig. Szerk.: *Csapó Tamás*. Fénykép: *Pajor András*. Sárvár Város Önkormányzata. Sárvár 2010. 98 old.

Savaria: a Vas Megyei Múzeumok Értesítője. Szerk.: *Illés Péter*. Vas Megyei Múzeumok Igazgatósága. Szombathely 2010. 315 old. – A tartalomról: *Balogh Lajos*: Az őrvideki rétektől a vietnami őserdőkig – emlékezés Jeanplong József (1919–2006) és munkásságára; *Vig Károly* – *Merkel Ottó* – *Nagy Ferenc*, és mások: Sitke – Öregcsér, különleges természetmegőrzési terület bogárfaunisztikai vizsgálata; *Szinetár Csaba*, *Keppel Csilla*, *Puskás Tamás*, *Kiss Gábor*, *Tóth Gábor*: A Smidt Múzeum „teve múmiaja”. *Vágusz Anina*: Magyar-csesztvei báró Miske Kálmán (1860–1943) élete és tudományos tevékenysége; *Ilon Gábor* – *Nagy Marcella*: Két újabb kelta-kori temető Vas megyéből – jelentés a Bucsú-Rétmelléki dűlőben és a Genesapáti-Besenyő szigetén végzett feltárások eredményeiről; *Pap Ildikó Katalin*: Koporsós temetkezések Szombathely-Kisfaludy Sándor utca kora Árpád-kori temetőjében; *Kriszán Zsu-*

zsanna: Pénzzel keltezett sírleletek Vas megye Árpád-kori temetőiben; *Nagy Zoltán*: Órségi Táj- és Népkutató Tábor: Szalafő – Óriszentpéter, 1940–1941; *Kemény Katalin*: Az Órségi Táj- és Népkutató Tábor szalafői házlapjai; *M. Kozár Mária*: Lülük István néprajzi adatai a XIX. század elejéről; *Illés Péter*: Paraszti szőlőhegyek elfeledett táji, épített és tárgyi öröksége a Hegyhát és Farkas-erdő vidékén; *Kolnhofer Vince*: Adalékok a nyugat-magyarországi (szláv) korridor történetéhez; *Gereben Zsófia*: Egy XIX. századi szablya dísztokjának restaurálása; *Zágorhidi Czigány Balázs*: Új múzeum a régi falak között – új szakmai profilk kialakítása a vasvári Helytörténeti Múzeumban 1999–2009; *Tóth Kálmán*: Eseményleltár 2009.

Sopron. Magyar várostörténeti Atlasz 1. Szerk.: *Szende Katalin*. Kiadja az MTA Várostörténeti Albizottsága. Sopron 2010.

Sövidék. Szovata közművelődési folyóirata. Főszerk.: *Szolláth Humor*. Szovata 2009. 2. 96 old. – A tartalomról: *Szolláth Humor*: A szovátai református felekezeti iskola a két világháború között; *Kovács Mózes*: Országos kirándulás szervezése az Ady Endre középiskolá-

ban, 1960. I. (Visszaemlékezés); *Ráduly János*: Sóváradi záloglevél, 1952. október 29.; *Márton Béla*: Az Éltes család; *Márton Béla*: Az Éltes család és fűrészfűzeme; *Szentes Tünde Zsuzsanna*: „Sikerekben gazdag életpálya, sok-sok örömmel” (Beszélgetés Márton Bélával); *Gub Jenő*: Biológiai gyermekjátékok és játékszerek a Sóvidéken; *Berecki Károly*: Szülőföldem, Szovéta; *Ország Péter*: „A magyar irodalom a magyar történelem tükré és alakítója” – beszélgetés dr. Pomogáts Bélával.

A 120 éves Horváth Boldizsár Közgazdasági és Informatikai Szakközépiskola és Kollégium jubileumi évkönyve. Szerk.: *Fábián Éva, Dériné Horváth Judit*. Kiadja, a Horváth Boldizsár Közgazdasági és Informatikai Szakközépiskola és Kollégium és a Jövő Mérlege Alapítvány. Szombathely 2010. 132 old.

Székely András Bertalan: Közép-európai szöttek. Kisebbség és kultúra – határon innen és túl. Muravidéki Baráti Kör Kulturális Egyesület. Pilisvörösvár 2010. 280 old.

Székelyföld. Kulturális folyóirat. Főszerk.: *Ferenccs István*. Kiadja Hargita Megye Önkormányzata Hargita Kiadóhivatal. Csíkszereda 2010. 8. 194. old. – A tartalomról: *Bartha Katalin Agnes*: Színházi szerepvállalás és önazonosság (ifj. gr. Bethlen Miklós); *Novák Csaba Zoltán*: A Székelyföld és az 1968-as közigazgatási reform; *Seres Anikó*: A Szent László Társulat szerepe a bukovinai székelyek és a moldvai csángók patronálásában a két világháború között I.

Székelyföld. Kulturális folyóirat. Főszerk.: *Ferenccs István*. Kiadja Hargita Megye Önkormányzata Hargita Kiadóhivatal. Csíkszereda 2010. 11. 194. old. – A tartalomról: Akinek életét hagyományaink szeretetet alakítja – Szalay Zoltán zeneszerzővel beszélget *Antal Ildikó*; *Szalay Zoltán*: Magyar lélek a nyelv és népzene tükrében; *Sántha Attila*: A valamivel való ellátottságot kifejező, magyar -gy, -d vagy -sd képzős helynevek Moldvában.

Székelyföld. Kulturális folyóirat. Főszerk.: *Ferenccs István*. Kiadja Hargita Megye Önkormányzata Hargita Kiadóhivatal. Csíkszereda 2011. 1. 194. old. – A tartalomról: *Oláh-Gál Elvira*: Pál Gábor élete és munkássága I.; *Tófalvi Zoltán*: Aki megtagadta Ceausescu nevének leírását [Oltyán László]; *Tánczos Vilmos*: Erdélyi Zsuzsanna köszöntése; „Hosszú úton, széles úton” – Erdélyi Zsuzsannával beszélget *Tánczos Vilmos*; *Czövek Judit*: Angyalok az archaikus imákban; *Jánó Mihály*: Kelemen Lajos naplójegyzetei az erdélyi falfestményekről.

Szépséges Budapest. Fényképezte: *Antall Péter és Gedai Csaba*. Kossuth K. Bp. 2010. 112 old.

Szilágyi Mihály dr. történetirő munkássága. Szerk.: *Kaczián János*. Kiadta a Tolna Megyei Egyed Antal Honismereti Egyesület. Szekszárd 2010. 60 old. – Szilágyi Mihály közigazdász, történetirő életrajza; Főbb művek bibliográfiája, s egyéb íróskor forrása; *Aradi Gábor*: Szilágyi Mihály az örök alkotó; *Balázs Kovács Sándor*: Egy barátság történetéből; *Ékes László*: Szilágyi 80; *Kaczián János*: Köszöntő sorok dr. Szilágyi Mihály Bél Mátyás-díjas történetirőhöz; *Kirsch János*: Történelem alulnézetből; *Szilágyi Mihály*: Levéltári emlékeim.

SZÍN. A Magyar Művelődési Intézet és Képzőművészeti Lektorátus folyóirata. Főszerk.: *Mátyus Alíz*. 2010. 4. 108 old. – A tartalomról: *Filep Antal*: Az Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület 125 éve; *Huszár János*: A Pápai Jókai Kör rövid története; *Debreczeni Tibor*: Hét nap Kárpátalján – Úti jegyzetek.

SZÍN. A Magyar Művelődési Intézet és Képzőművészeti Lektorátus folyóirata. Főszerk.: *Mátyus Alíz*. 2010. 5. 112 old. – A tartalomról: *Talata-Dudás Katalin*: A közművelődés helyzete a 2006–2009-es közművelődési statisztika alapján; *Balázs Károly*: Egy népművelő emlékezete: Beke Pál; *Hudi József*: A nemes Paraicz család örökösödési pere: 1817–1821; *Sall László*: '56 a svéd irodalomban; *Sall László*: A svédországi magyar irodalomról; *Debreczeni Tibor*: Októberi napló – 2010; *Iványi Tibor*: Nevek, nevek; *Keserő Katalin*: Rábatamási, Jászai Mari Emlékely; *Halász Péter*: Régiók Népművészeinek Találkozója Erdélyben (Székelyudvarhely).

Szommer Ildikó: Szombathely – történelmi séta a városban. Fénykép: *Kovács*

Szőcs Vince – dr. Szöcs András: Lármafák öröksége: Csíkszentmihály. Pallas Akadémia Könyvkiadó. Csíkszereda 2008.

Szöke Sándorné dr. Hátrahagyott jelek. Dr. Szöke Sándor dombóvári gimnáziumi tanár életútja dokumentumok tükrében. Szerzői kiadás. Dombóvár 2010. 208 old.

Tájház Füzetek 3. A Kőlik Hagyományörző Művelődési Egyesület kézműves alkotótáborai, Márfalva 2000–2010. Összeállította: *Szallós Kiss Judit*. Kiadja az egyesület. Márfalva 2010. 24 old.

Tanulmányok Szombathely történetéből, 1945–1990. *Acta Savariensia 21*. Kiadja Szombathely Megyei Jogú Város Önkormányzata. Szombathely 2010. 539 old. – *Valuch Tibor*: A város társadalmi a számok tükrében, a demográfiai és társadalmi viszonyok változásai Szombathelyen a II. világháborútól a rendszerváltozásig; *Germuska Pál*: Egy harmonikus és fejlett város, Szombathely szerepe az állami terület- és településfejlesztési politikában és az iparosítási programokban 1949–1985.; *Horváth Sándor*: Városi terek és a terhasználat változása Szombathelyen a szocialista korszakban (1945–1973); *Lénárt András*: A párt a földeken: agrárkérdések Szombathelyen, 1945–1961; *Majtényi György*: A kisipar és a kiskereskedelem államosítása Szombathelyen; *Lénárt András*: A Kádár-korszak legkisebb és egyben legnagyobb térsze: a szombathelyi Kertész MGT SZ története; *Majtényi György*: Egy ember a megyéből: Gonda György Vas megyei tanácselnök portréja; *Apor Péter*: Propaganda és kultúra: Szombathely oktatásának átalakulása; *Horváth Sándor*: A társadalmi gondoskodás városi gyakorlata: szociálpolitika Szombathelyen a szocialista korszakban (1950–1973); *Völgyesi Zoltán*: Az egészségügyi ellátás alakulása Szombathelyen 1945-től a rendszerváltásig; *Tóth Eszter Zsófia*: „Amikor a dialógus jelvényt kiraktam ... virággal, nemzeti színnel, az enyhén szólva ... provokatív volt” – jelvényhordás, sarkasztikus, plakáttragasztás, szerelem: állambiztonság Szombathelyen az 1980-as években a Dialógus békemozgalom példáján; *Havadi Gergő*: A szórakozás mikrotörténeti aspektusai és dimenziói Szombathelyen 1945–1989.; *Köbölkuti Katalin* – *Nagy Éva*: Szombathely bibliográfia, 1946–1990.; *Szalainé Bodor Edit*: Szombathely kronológia 1945-től az 1990-es választásokig: készült a Vas Népe című napilapban és elődjében (Szabad Vasmegeye, Vasmegeye) megjelent cikkek alapján.

Tapolcainé Sárny Szabó Éva: Komárom nyomdászati és sajtótörténete 1705–1849. KT Könyv- és Lapkiadó. 2010. 236 old.

Tibola Imre: Úton hazafelé. Dr. Batthyány-Strattmann László életének utolsó 14 hónapja. Kiadja a Székesegyházi Főplébánia. Szombathely [é. n.] 72 old.

Tiszta szándék. gróf Batthyány Lajos olmtüzi és pesti naplója, levelei. Szerk.: *Kelemen Erzsébet, Bartha Zoltán* utószavával. Püski Kiadó. Bp. 2010. 54 old. – Az egykori miniszterelnök 1849. augusztus, szeptember, október hónapokban, fogságban íródott levelei, naplőbejegyzései, elmélkedései.

Tíz év Moldvában. Csángó oktatási program 2000–2010. Szerk.: *Kosztándi Tímea-Ildikó, Zelegor* Kiadó. Kézdivásárhely 2010. 215 old. – A tartalomról: *László Pál-István*: Előszó; *Solomon Adrián*: Sikertörténet részese; *Sántha Attila*: „A gyerekek szeretet tartotta bennem a lelket” – beszélgetés Hegyeli Attilával; 19 csángó település magyar nyelvet oktatóinak emlékezése.

Turán. A magyar eredetkutatással foglalkozó tudományok lapja. Fel. szerk.: *Esztergál Előd*. Kiadja a Magyar Östörténeti Kutató Közhasznú Nonprofit Kft. 2010. 2. 172 old. – A tartalomról: *Kocsis István*: A Szent Korona misztériumának és tanának időszerű kérdései; *dr. Makkay János*: A Lajttól az Óperenciáig – Árpád fejedelem sírjának keresése és kutatása Deutsch-Altenburgban; *Höhlbing Tamás*: A Hun Birodalom összeomlásáról; *Horváth Lajos*: Ruzsok (roszok, vikingek) a Közép-Duna mentén a 9–12. sz.-ban; *Kovács László*: Az első felismert honfoglalás kori temetkezés; a benepusztai sír; *Kovács László*: I. István király pénzverése; *Boda László*: Nyelvünk nem finnugor, hanem magyar ugor.

Újpesti Helytörténeti Értesítő. Az Újpesti Helytörténeti Alapítvány lapja. Szerk.: *Rojkó Annamária*. 2010. 4. 32 old. – A tartalomról: *Szöllősy Marianne* (összeáll.): Tudósok a Központi Fizikai Kutató Intézetben; *Szigeti János*: Műszaki Fizikai Kutatóintézet Újpesten; *Iványi János*: Dokumentumok az újpesti Egék Királynéja főplébánia-templom építéséről 4.; *Szöllősy Marianne*: Az újpesti Czékli-vendéglő(k); *Rojkó Annamária*: Epizódok Aschner Lipót életéből 11.: A sportmecénás; *Krizsán Sándor*: „Újpest-Központ végállomás!” – Hűszéves metró-történelem; *Lőrincz Róbert*: Újpesti Dózsból újra UTE – 1991; *dr. Kriska György*: Súlyos természetkárosodás történt a Dunakeszi lapon!; *Hirman László*: Valdemar Langlet; *Szöllősy Marianne*: Fél évszázadnál is több a közgazdasági szakközépiskolában [dr. Szerényi Antalné Szinkovich Mária Lujza].

Újváry Gábor. A harmincharmadik nemzedék. Politika, kultúra és történettudomány a „neobarokk” társadalomban. Ráció Kiadó. Bp. 2010.

Unitárius Élet. A Magyarországi Unitárius Egyház lapja. Szerk.: *Balászi László, Kelemen Miklós, Léta Sán-*

dor. Bp. 2010. 4. 24 old. – A tartalomról: *Balászi László*: Népi költők versei Dávid Ferencről és unitárius vallásunkról; *dr. Horn Ildikó*: Kornyáti Bekes Gáspár II.; *Gazdag Árpád*: Dávid Ferenc világa 3.

Varga Ferenc. A XVI. kerületi sport története (Cinkota, Mátyásföld, Sashalom). *Kertvárosi Helytörténeti Füzetek 20*. Corvin Művelődési Ház 2008–2010. 127 old.

Városunk. Budapesti Honismereti Társaság Híradója. Fel. szerk.: *Gábrriel Tibor*. Bp. 2010. 4. sz. 16 old. – A tartalomról: *Róbert Péter*: Ötvenéves a honismereti mozgalom; *Házmán Ferenc*, Buda utolsó polgármestere; *Vízny László*: A budai Vár díszkútjai; *Kőrösné dr. Mikis Mária*: Egy elfeledett építész – Diescher József; *Millisits Máté*: A Mátyás-templom harangjai: a budai harangöntőtől az anyalföldi öntödéig; *Praimajer Mária*: A Lánchíd Kör egy éve; *Millisits Máté*: Ferencváros Kálvin-szobra; *S. I.*: „Múlt-kor-kép” – Családi fényképek Soroksáron 1945-ig.

Vásárok világa IV. Szerk.: *Nagy Janka Teodóra – Szabó Géza. Honismereti Egyesületi Kiskönyvtár 5.* A Tolna Megyei gyed Antal Honismereti Egyesület és a Babits Mihály Művelődési Ház és Művészetek Háza közös kiadása. Szekszárd 2010. 134 old. – *Nagy Molnár Miklós*: Vásári kapcsolatok Felső-Magyarországon a 19–20. szd. fordulóján; *Lukács László*: A vásárok és az árucsera Közép-Dunántúlon; *Demeter Zsófia*: „Holnap a csikót eladja Fehérváron” – Fehérvári vásárok és vásáro-zók; *Kékes Tóbiás*: Vendel-napi búcsú Magyarlufakán.

A „világváros” Budapest két századfordulón. Szerk.: *Barta Györgyi, Keresztély Krisztina, Sipos András*. Napvilág. Bp. 2010. 372 old.

Wekerle. A Wekerle Társaskör Egyesület tájékoztató lapja. Fel. szerk.: *Vámos Éva*. 2009. 1. 32 old. – A tartalomról: *Romhányi András*: A Wekerlei Életfa avatása; *T. S.*: Az én Wekerlém; A Somogyvári család.

Wekerle. A Wekerle Társaskör Egyesület tájékoztató lapja. Fel. szerk.: *Vámos Éva*. 2010. 2. 32 old. – A tartalomról: *Romhányi András*: A Wekerlei Életfa ünnepén; *Lechner Gábor*: A Wekerle titkai; A Wekerlei Gyermekház – Szabó Mária igazgatóval beszélget *Szabó Mária*; *Nagy Tamás*: Wekerlei famíliák – Vilóék; *Molnár László*: Az én Wekerlém 5.; *Tóth Ilona* – *Nagy Attila*: Wekerle-telep értékörző megújulásáért.

Összeállította: *Halász Péter*

MEGRENDELŐLAP

Megrendelem a HONISMERET című folyóiratot példányban.

Az előfizetési csekket az alábbi címre kérem:

Név: irányítószám:

Cím:

Az előfizetés díja egy évre: 1980,- Ft, fél évre: 990,- Ft

A megrendelőlapot kérjük a Honismereti Szövetség címére visszaküldeni:

1370 Budapest, Pf. 364. Tel./fax: 327-77-61

Dátum:

aláírás

1956 emlékezete Mosonmagyaróváron

1956 emlékét idéző képeslap

Részlet a Városi Kollégium kiállításából

Riger Tibor: Golgota című 1956-os emlékműve a mosonmagyaróvári Gyásztéren